

FRÅN SNACK TILL VERKSTAD

Så kan kommuner få mötesplatser för reparationer
och hållbar konsumtion att fungera

Den här guiden är ett resultat av EU/Interreg Nord-projektet Folkverkstan som pågått mellan 2020-2022.

[Mer om Projekt Folkverkstan →](#)

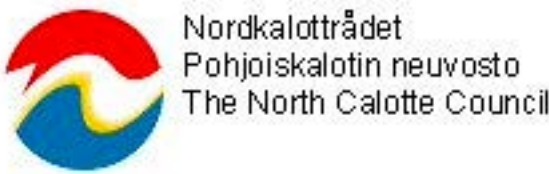
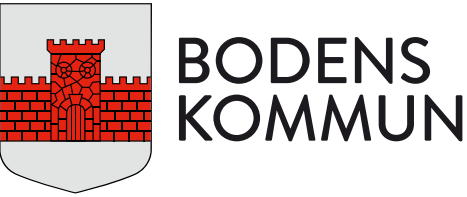
[Mer om Föreningen Norden →](#)

[Mer om Pohjola-Norden, Finland →](#)

Arbetsgruppen bakom guiden:

Jan Kemi, Pia Jägstrand, Henrik Skarevik, Asko Pietarila, Tove Holm, Signe Lindgren och Mariana Vnuk.

Finsk översättning: Raija Hiivala

Innehåll

1. Om guiden

→ Om guiden	6
→ Så funkar den	7
→ Så kom den till	8

2. Bakgrund

→ Varför ska vi återbruka och reparera?	10
→ Normer och behov	12
→ Kommunens roll som möjliggörare	13

3. Strategisk planering

→ Att sätta bollen i rullning	15
→ Exempel – Så gjorde vi	17
→ Samverkan	20
→ Kontakter för samverkan	22
→ Små och stora kommuner	23
→ Ekonomi och finansiering	25

4. Action

→ Praktisk planering och genomförande	30
→ Tips på upplägg och teman	31
→ Platsen	34
→ Personal och expertkompetens	37

5. Framgångsfaktorer och utmaningar

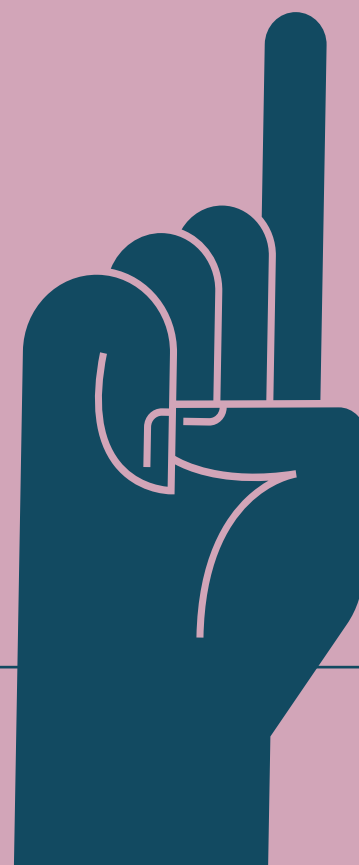
→ Framgångsfaktorer och utmaningar	39
→ Framgångsfaktorer	40
→ Utmaningar	42

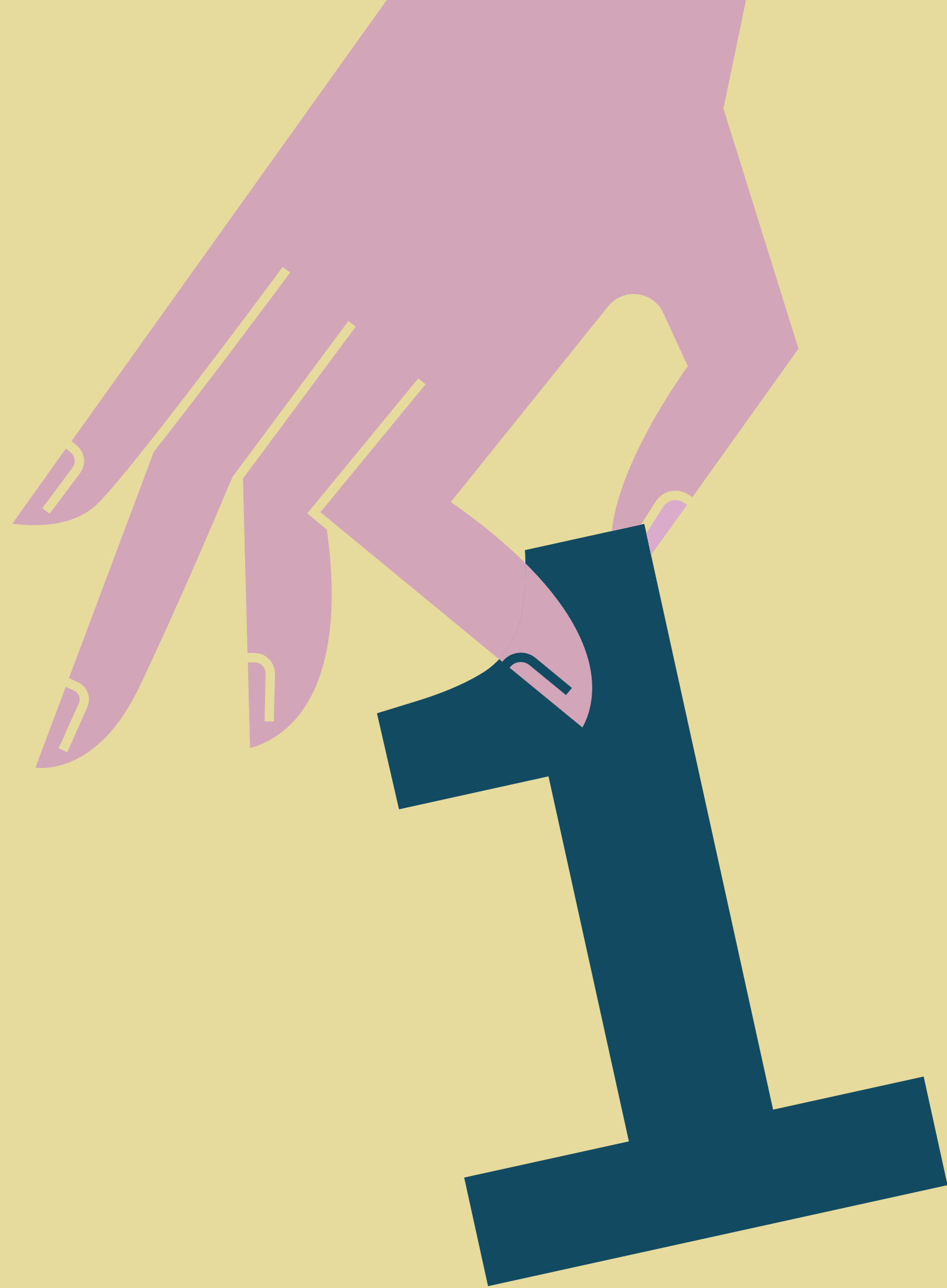
6. Goda exempel och referenser

→ Så har andra gjort	45
→ Länkar: Återbruk och reparationer	46
→ Intervju: Jessika Luth Richter, Lund	48
→ Intervju: Eemeli Alanne, Uleåborg	49
→ Exempel från Projekt Folkverkstan	50
→ Länkar: Metoder och övrigt stöd	53
→ Länkar: Artiklar och övriga referenser	54

På 30-talet fick konsumenter övertygas om att nytt och mer var bättre än begagnat. Idag, nästan hundra år senare, behöver vi hitta tillbaka till det gamla tankesättet.

Hur gör vi det?

→ **Om guiden**

Bakgrund

Strategisk planering

Action

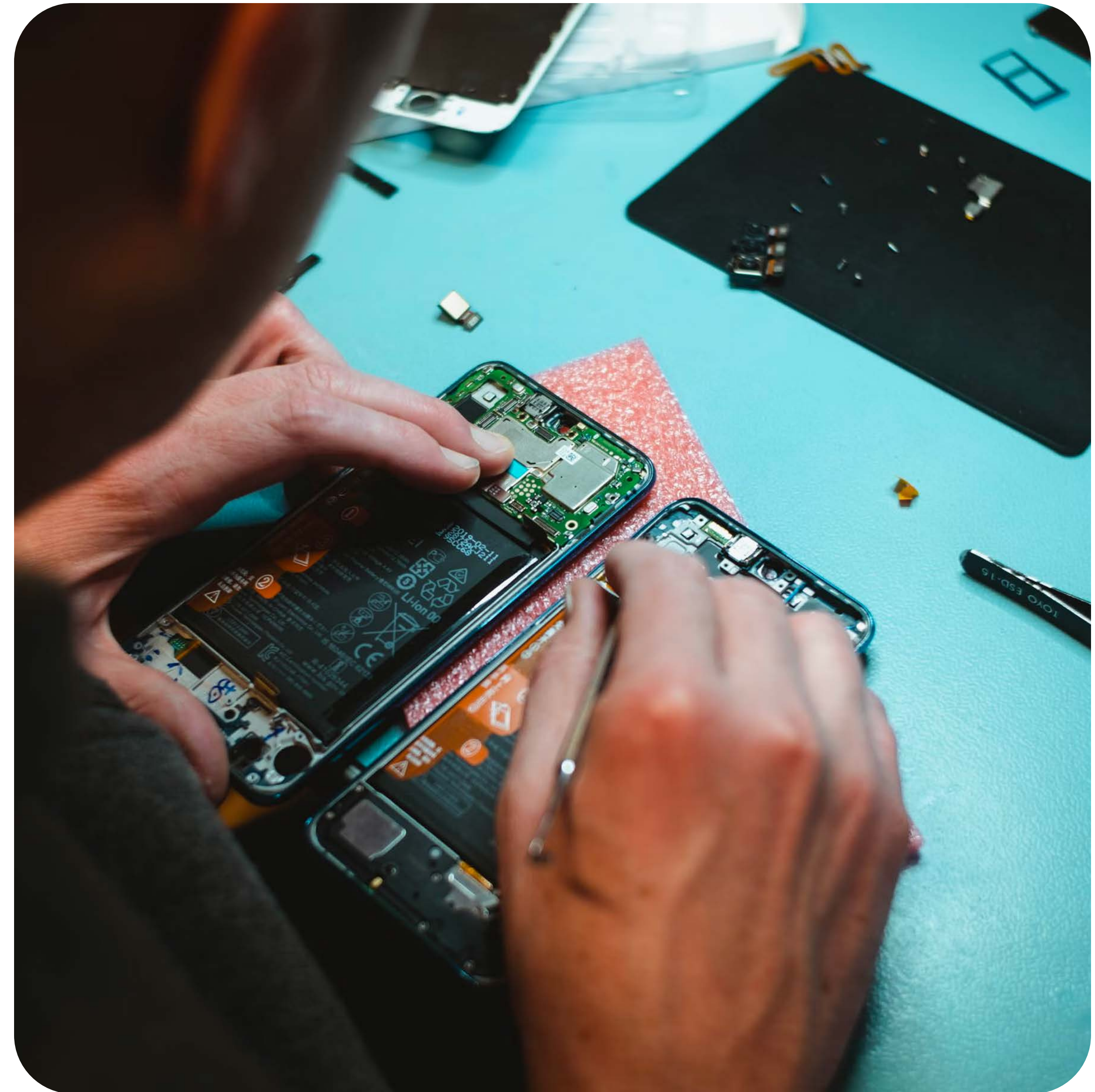
Framgångsfaktorer och utmaningar

Goda exempel och referenser

Om guiden

Den här guiden vänder sig till dig som arbetar inom kommun eller övrig offentlig sektor och som på ett eller annat sätt är ansvarig för strategisk planering inom verksamhetsområdena Agenda 2030, hållbar konsumtion och återbruksplanering. Även du som är ansvarig för praktisk planering och genomförande av mötesplatser och arrangemang inom området kan ha behållning av guiden.

Guiden finns i en svensk och en finsk version med exempel hämtade från både små och stora kommuner i Sverige respektive Finland.

Så funkar den

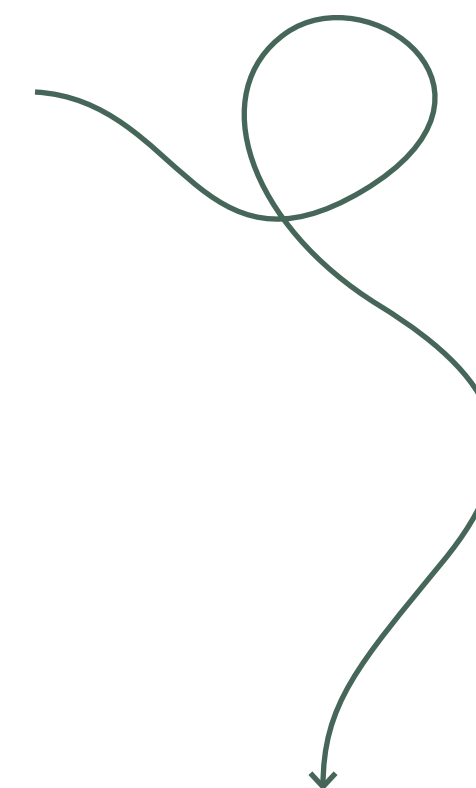
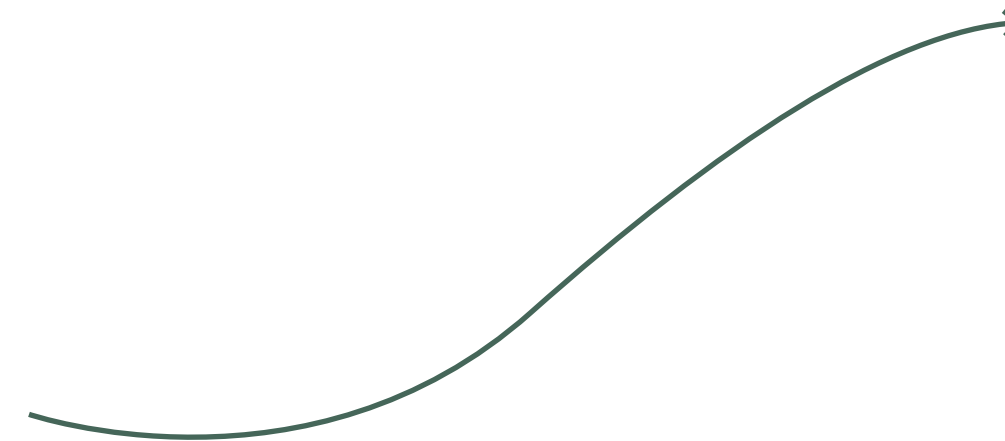
Från snack till verkstad är en strategisk guide med inspiration, idéer och exempel på hur kommuner kan få mötesplatser för återbruk och reparationer att fungera.

Den knyter an till Agenda 2030:s mål 12 om hållbar konsumtion och visar hur kommunen kan främja mer hållbara konsumtionsmönster, en mer hållbar livsstil och attitydförändringar hos kommunens medborgare.

Guiden fungerar både som inspirationsinjektion och som arbetshjälpmedel för dig som praktiskt vill komma igång med mötesplatser för återbruk och reparationer.

Du kan läsa guiden från kapitel 1–6, eller klicka dig fram till det kapitel du vill veta mer om.

För att på bästa sätt dra nytta av guidens innehåll behöver du grundläggande insikter i hållbar konsumtion, cirkulär ekonomi och Agenda 2030.

Så kom den till

Guiden är ett resultat av EU/Interreg Nord-projektet Folkverkstan som pågått mellan 2020-2022. Projektet är ett samarbete mellan Föreningen Norden Norrbotten och Pohjola-Norden i Finland, som båda är organisationer som främjar samarbete i Norden.

Guiden delar med sig av tankar och erfarenheter, bland annat från de testaktiviteter som genomförts. Aktiviteterna, som har bestått av olika varianter av reparationsarrangemang och folkbildningsmoment, har genomförts av kommuner som medverkat i projektet.

Det har även gjorts medborgarenkäter och intervjuer med ett antal utsedda referenspersoner med koppling till offentliga organisationer och forskning.

[Mer om Projekt Folkverkstan →](#)

[Mer om Föreningen Norden →](#)

[Mer om Pohjola-Norden, Finland →](#)

Om guiden

→ **Bakgrund**

Strategisk planering

Action

Framgångsfaktorer och utmaningar

Goda exempel och referenser

Varför ska vi återbruka och reparera?

Vi producerar och konsumerar idag mer varor och tjänster än någonsin tidigare. Runt om i världen behöver konsumtionen bli mer cirkulär och mängden avfall minimeras.

Enligt data från 2019 beräknas 55-65 procent av de globala växthusgasutsläppen komma från hantering av material, resurser och produkter. Alltså saker som slängs. För att uppnå en hållbar framtid krävs en omfattande omställning i hur vi ser på produkter, hur vi konsumerar och hur vi reparerar och lagar för att förlänga livslängden på våra ägodelar.

[Mer om cirkulär ekonomi](#) →

Tre strategier för att förlänga livslängden på produkter

1

Bättre design

(till exempel mer slitstarka material)

2

Bättre underhåll

(många produkter slutar fungera på grund av bristande underhåll)

3

Lyfta och skapa aktiviteter

om återbruk och reparationer

Normer och behov

Både i Sverige och Finland är det relativt ovanligt att människor reparerar trasiga konsument-produkter. Varken själva eller med hjälp av professionella reparatörer. Att slänga trasiga saker och köpa nytt är därmed normen.

Även om det är populärt att handla second hand, finns inte samma intresse för reparationer. Det här beror bland annat på att många produkter är relativt billiga, i kombination med att reparationer är ganska dyra.

Det kan också bero på att vissa saker faktiskt inte går att reparera. Orsaken till det kan vara att det saknas reservdelar eller manualer till produkten, eller att leverantören

har begränsat möjligheterna för en utomstående att själv kunna åtgärda en produkt som inte fungerar. En annan anledning till varför få reparationer görs är att många helt enkelt inte vet vart de ska vända sig för att få hjälp.

Det finns alltså både ett behov av yrkesverksamma som utför service och mer avancerade reparationer, samt hantverkshjälp för enklare reparationer så att människor kan laga själva. Samtidigt måste någon driva på den hållbara omställningen.

Det är här ni som kommun och övrig offentlig sektor kommer in.

Kommunens roll som möjliggörare

Kommunerna har en viktig roll i att både äga och driva arbetet för att nå de 17 globala målen i Agenda 2030.

Enligt Cambridge Sustainable Development Report från 2021 toppar Finland och Sverige listan över de länder i världen som gör mest framsteg för att uppnå målen. Men. För båda länderna ligger måtvärdet för utveckling och insatser av mål 12, som handlar om just hållbar konsumtion och produktion, i botten.

Som kommun eller övrig offentlig sektor har ni alla möjligheter att både folkbilda och tillgängliggöra möjligheten för invånarna att

konsumera mer hållbart. Inte minst genom att skapa möjligheter för återbruk och reparationer.

I kapitel tre kan du läsa om hur ni strategiskt bör tänka i er roll som möjliggörare för att säkerställa en process för långsiktig samhällsförbättring.

[Kapitel 3 →](#)

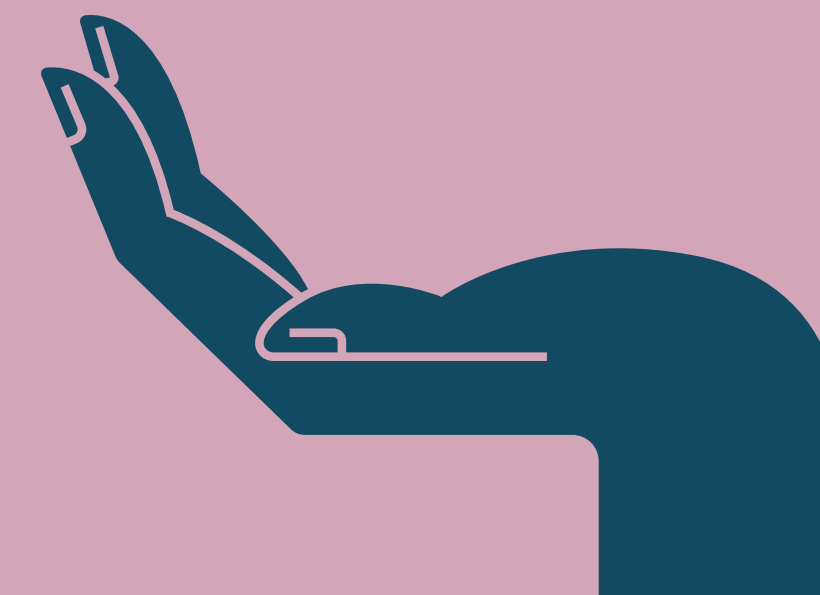
I kapitel fyra handlar det mer om praktisk planering och skapandet av mötesplatser och arrangemang för att laga och reparera vardagsföremål.

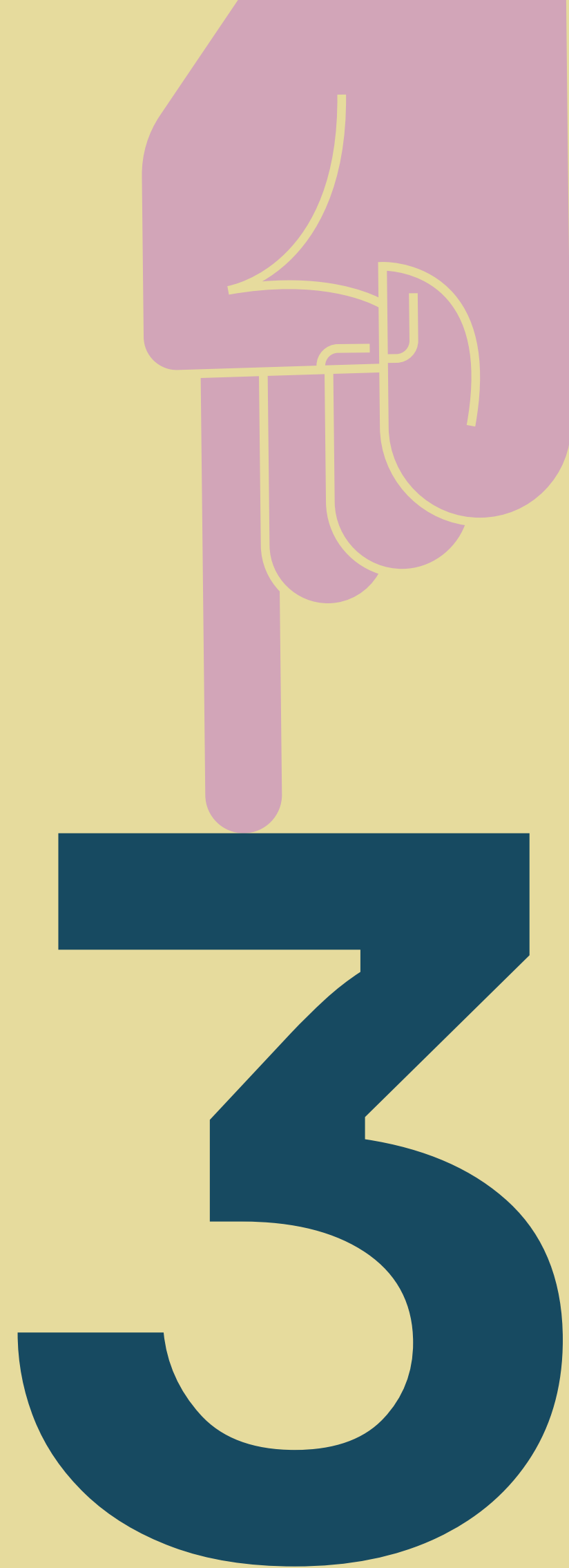
[Kapitel 4 →](#)

”

Forskning visar att samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan möjliggöra etablering och spridning av nytänkande lösningar för ett hållbart samhälle.

– Malin Lindberg, professor i genus och teknik, Luleå tekniska universitet

Om guiden

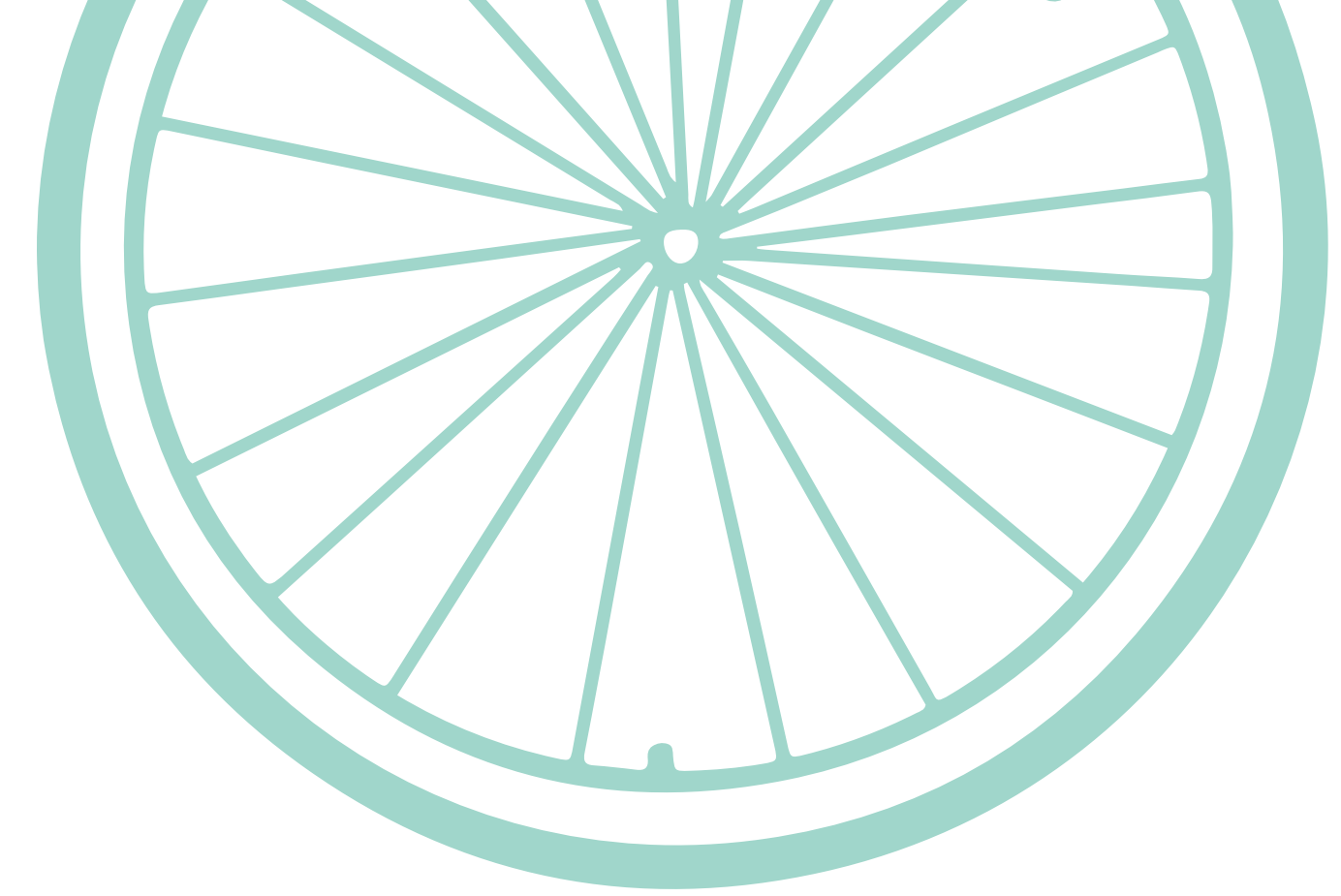
Bakgrund

→ **Strategisk planering**

Action

Framgångsfaktorer och utmaningar

Goda exempel och referenser

Att sätta bollen i rullning - strategisk och övergripande planering

Att kommun eller offentlig sektor har en naturlig roll och ett samhällsansvar för att minska både klimatpåverkan och resursslöseri är ingen nyhet. Här är kommunens vision, roll och interna drivkraft helt avgörande för en långsiktig samhällsförändring.

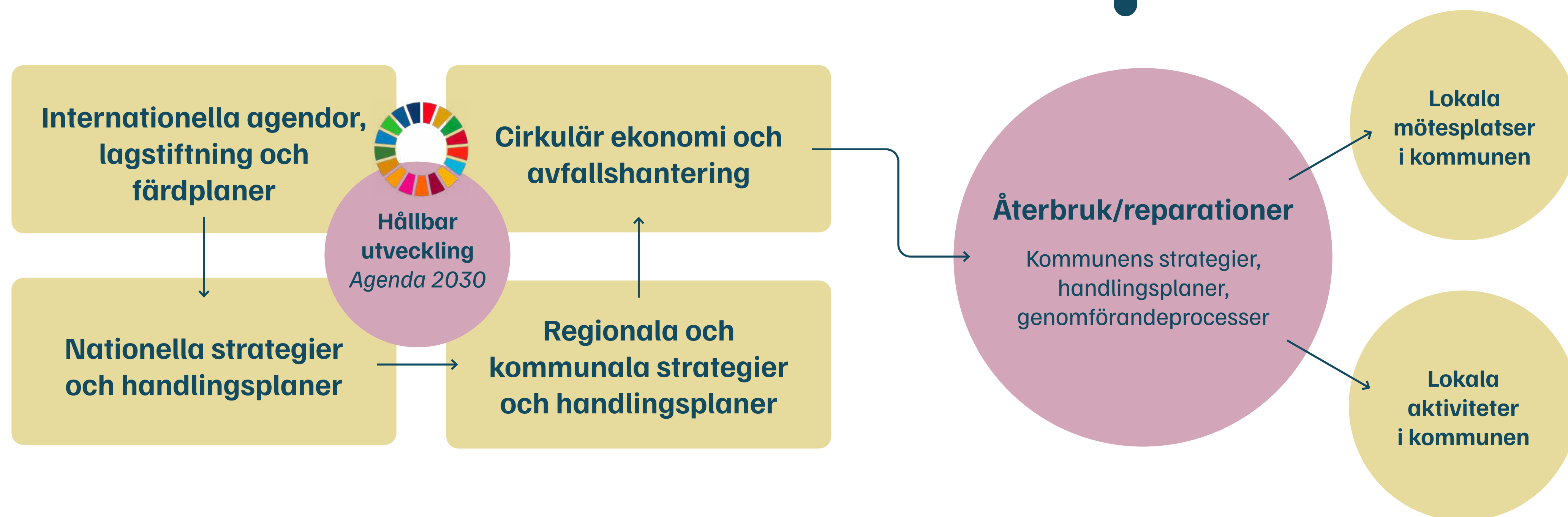
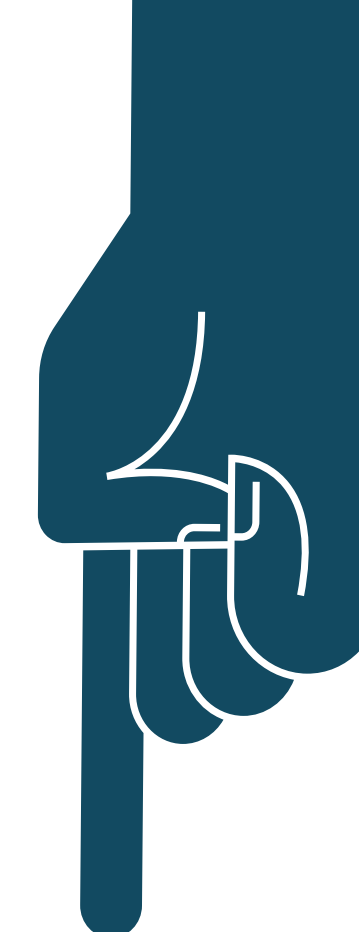
En del av en strategi för att bidra till ökad medvetenhet i frågan är att bygga mötesplatser för kommunens medborgare där hållbar konsumtion genom gör-det-själv-reparationer och kunskapshöjande aktiviteter är ett tydligt inslag.

Här är det betydelsefullt att en sådan typ av verksamhet blir en del av en helhet, en pusselbit i en större strategi för cirkulär ekonomi, avfallshantering och återbruk. Men också en integrerad del i övergripande styr- och ledningsdokument.

Själva verksamheten kan sedan drivas där det bäst fungerar för kommunorganisationen, exempelvis med koppling till hanteringen av avfall och miljö, kultur- och fritidsverksamheten eller fastighetsförvaltningen.

Som kommun kan ni alltså skapa övergripande förutsättningar – som strategi, organisation och finansiering - för att få en verksamhet som både kan utvecklas och fungera långsiktigt. Först när de här förutsättningarna finns kan en mer effektiv praktisk planering och ett genomförande påbörjas.

Guidens fokus

Tre snabba frågor till **Ulf Renlund**, museiintendent på **Försvarsmuseum Boden**, som bland annat genomfört **Kafferep** – ett reparationscafé för allmänheten där man träffas för att reparera trasiga prylar.

Läs mer →

→ *Hur kom ni igång mer ert reparationscafé?*

– Som med mycket annat var det väldigt personbundet. Vi anställde en person som antikvarie som samtidigt brann för ett hållbart samhälle. Han fick mycket ansvar runt vår programtablå och kom med förslaget om att vi borde göra en aktivitet som uppmuntrade till reparation och återbruk.

→ *Vilket var det strategiskt viktigaste beslutet för att kunna genomföra projektet?*

– Att det var förankrat på politisk nivå. Eftersom Försvarsmuseet är ett kommunalt museum följer vi kommunens uppsatta miljömål. På så sätt var det inga problem att motivera varför vi skulle ägna oss åt det här.

→ *Vilket är ert bästa tips till andra som vill komma igång?*

– Varför uppfinna hjulet på nytt? Hämta inspiration från andra. Vad har funkat och inte funkat tidigare? Och våga prova er fram.

Tre snabba frågor till **Teijo Liedes**, första vice ordförande i kommunstyrelsen i Ijo, som länge satsat på sitt klimatarbete. Inte minst genom InnoHiili-projektet tillsammans med utvecklingsbolaget Micropolis Oy.

Ijo (finska: Ii) är en kommun i landskapet Norra Österbotten i Finland. Kommunen har cirka 9 000 invånare och en yta på 635,24 km², varav 15,38 km² är vatten. Ijo är en finskspråkig kommun som gränsar till kommunerna Uleåborg, Pudasjärvi, Ranua och Simo. Kommunens namn kommer från samiska och betyder "rastplats" eller "boende".

Ijo, Europas grönaste stad →

→ *Hur fick ni upp engagemanget i kommunen?*

– Från start var det få beslutsfattare och tjänstemän i Ijo som hade det där riktiga drivet när det kommer till miljöfrågor. Vi förstod snabbt att vi skulle behöva kroka arm med olika parter eller intresseorganisationer – och på så sätt skulle miljöarbetet inte politiseras för mycket. Vi inrättade en arbetsgrupp för att ta fram en färdplan för hållbar utveckling där alla politiska riktningar fanns representerade.

→ *Vilket var det strategiskt viktigaste beslutet för att kunna ta arbetet framåt?*

– Att hållbar utveckling har skrivits in i kommunens beslutsprocess. Det innebär att kommande års mål och åtgärder beslutas på fullmäktiges budgetmöten samt att ansvariga utses. På räkenskapsmötet granskas sedan vad som har uppnåtts. På så sätt tvingas både personal och beslutsfattare att ordentligt sätta sig in i frågorna.

→ *Vilket är ert bästa tips till andra som vill komma igång?*

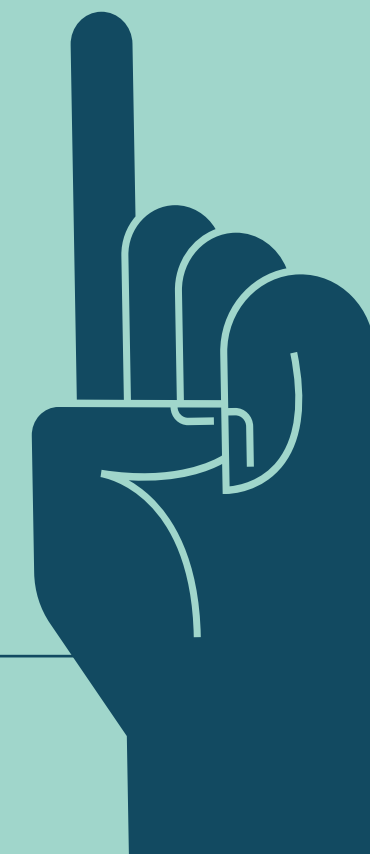
– Alla kommuner måste såklart ta hänsyn till sina förutsättningar men det som funkat för oss i Ijo är:

1. Lägg partipolitiken åt sidan och jobba tillsammans mot ett gemensamt mål.
2. Agera så att kunnandet stannar i din kommun. Att engagera ett utvecklingsbolag är en bra lösning för detta, så länge de arbetar strategiskt i samma riktning som kommunen.
3. Arbeta med barn och unga, de har en framtid och förstår vikten av den.
4. Om det finns personer inom kommunen som är extra intresserade av miljöfrågor, ge dem utrymme och möjligheter att agera.

Tipset!

För att komma igång kan det initialt vara smart att upprätta mötesplatser i *projektform*.

Det slutgiltiga målet är dock att verksamheten blir en del av *långsiktig satsning*.

Samverkan

Kommunens roll som möjliggörare för mötesplatser för reparationer och hållbar konsumtion bygger på både internt och externt samarbete.

En strategisk samverkan mellan tre primära målgrupper är gynnsamt för en långsiktig samhällsförändring.

→ Möjliggörare

Möjliggörare är offentlig sektor, där kommunen har en speciell och kanske koordinerande roll för lokalt genomförande. Möjliggöraren har ansvar för Agenda2030, avfallshantering, miljö- och klimatfrågor, infrastruktur och andra förutsättningar för att skapa omställningen.

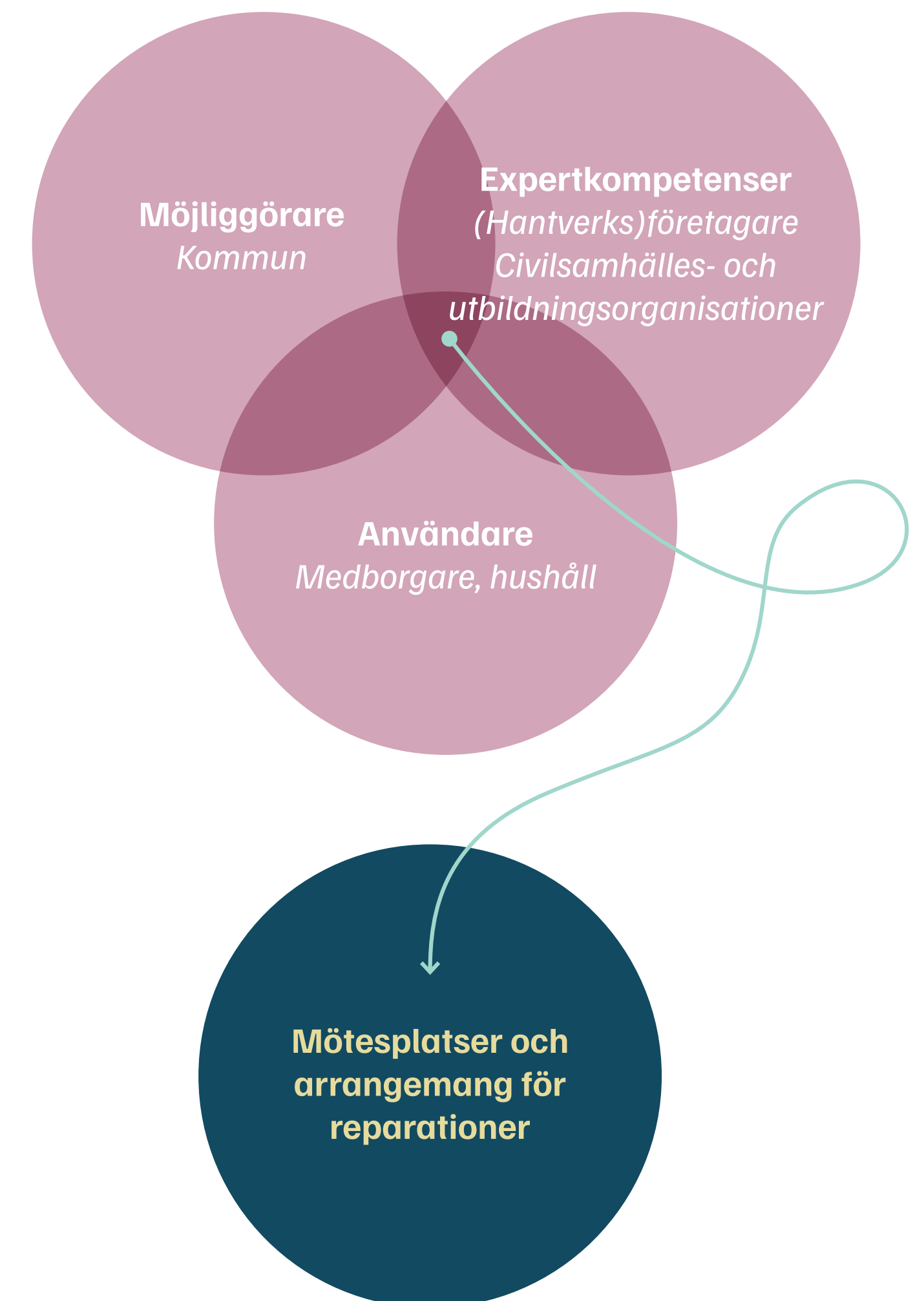
→ Expertkompetenser

Hantverksexperter och folkbildare hittas inom lokalt näringsliv, civilsamhälle och enskilda medborgare. De funkar som resurser för praktiska reparationsarrangemang, föreläsningar och övrigt genomförande.

→ Användare

Användarna är kommunens medborgare som också kan vara medskapare till mötesplatser och arrangemang. Till exempel genom att föreslå arrangemangsteman och även bidra med kunskap.

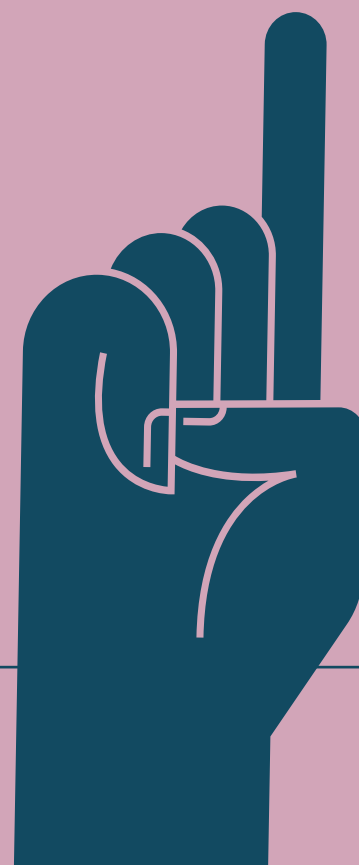
Utgångspunkten i resonemanget är att kommunen inte kan göra allt själv, men anta en roll som projektledare, katalysator och möjliggörare. Huvuduppgiften blir att utveckla, kvalitetssäkra och erbjuda mötesplats och plattformar för arrangemangen.

Ett av mina bästa tips är att man utser en koordinator eller projektledare på kommunen som ansvarar och driftar i samverkan med andra aktörer.

– Liv Öberg, projektledare Umeå kommun

Externa organisationer att kontakta eller inleda samverkan med

- Studieförbund
- Medborgarinstitut
- Folkhögskolor
- Hantverksorganisationer
- Fastighetsägare
- Boendemiljörelaterade organisationer
(som bostadsrättsförmidlingar, kvartersstugor och byaföreningar)
- Intresseorganisationer
- Fritidsföreningar
- Befintliga projekt eller tjänster

I kapitel 6 finns mer detaljerad information om specifika organisationer.

Kapitel 6 →

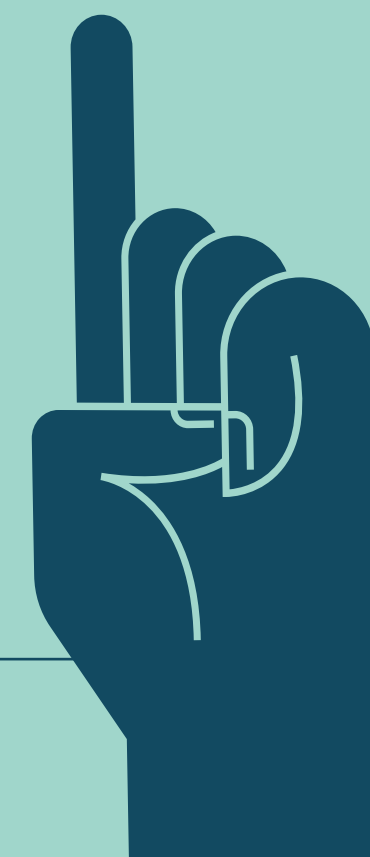
Små och stora kommuner

Något att alltid ta hänsyn till är att varje kommun jobbar efter sina egna förutsättningar. För mindre kommuner som kanske inte har samma resurser blir samverkanstanken extra viktig. Det kan handla om att vända sig till andra kommuner, näringsliv eller civilsamhället. Det kan också handla om att identifiera och uppmuntra eldsjälar inom kommunen för att helt enkelt komma igång. Här kan en med fördel titta över både avdelnings- och förvaltningsgränser.

Tipset!

Varför inte fördela uppdraget över flera förvaltningar
som gemensamt finansierar och leder arbetet?
Tillsätt samtidigt en styrgrupp.

Ekonomi och finansiering

En samhällsutveckling av det här slaget kostar både tid och resurser. Kostnaderna gäller främst verksamhetsledning, drift och bemanning av mötesplatser och genomförande av arrangemang.

En långsiktig finansiering är därför önskvärd för utvecklingsprocessen, initialt med projektstöd av finansiella samverkanspartners.

Subventioner, affärsmöjligheter och/eller stöd av ideella drivkrafter är en väg att gå. Kommunens verksamhetsstöd till civilföreningar, som studieförbund, kan vara ett annat driftsätt. Liksom en ökad affärsmöjlighet för hantverksföretag att leverera sina tjänster kring reparationsarrangemangen.

Kommunens dialog med lokala företag samt stöd för, och samverkan med, företagens egna initiativ kan ge ytterligare möjligheter till mötesplatser och arrangemang i samhället. Exempel på detta är företag inom handeln, som Ikea och Naturkompaniet, som har eget intresse av hållbar konsumtion och reparationer och som kan skapa reparationsforum parallellt med kommunens arbete.

”

En större samhällsförändring kring hållbar konsumtion måste få kosta pengar, utan vinstkrav, i alla fall under en initialfas.

– Yvonne Stålnacke, tidigare kommunalråd och landstingsråd.

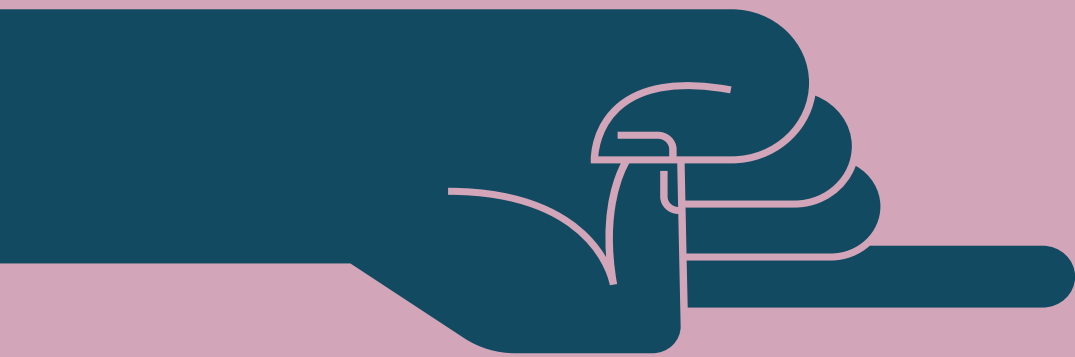
En tänkbar finansiering skulle kunna se ut så här:

Kommunen med eventuell samverkanspartner ser till att mötesplatser finns. Kommunen finansierar mötesplatsen helt eller via subventionerat nyttjande för arrangörer och aktörer. En annan aktör, som exempelvis ett fastighetsbolag, kan också finansiera, förvalta och eventuellt driva mötesplatser. Kommunen ser till att aktiviteter sker och bjuder in både medborgare och hantverksexperter till mötesplatserna.

På mötesplatsen erbjuds med fördel reparationsaktiviteter parallellt med andra tjänster och produkter för att skapa en övergripande resurs- och effektdelning. Finansieringsfrågan för mötesplatsen kan då också stödjas av ett medlemskap med medlemsavgift som ger företag och andra aktörer tillgång till mötesplatsen. Kostnadsfria arrangemang tenderar att locka till sig ett större antal deltagare.

Olika nivåer av miljöpolitiska styrmedel kan underlätta processen, som rot-avdrag och reparationscheckar. Globala, nationella och regionala/lokala styrmedel behöver identifieras och bevakas som en del av kommunens övriga omvärldsbevakning av området.

I slutänden behöver kommunen skapa en egen driftsform som utgår från lokala förutsättningar och möjligheter.

– Carl Dalhammar,
Internationella miljöinstitutet,
Lunds universitet

Många styrmedel måste beslutas på lokal nivå. Det är den lokala nivån som har hand om avfallshantering och infrastruktur, och som har direktkontakt med medborgarna. Vi ser hur de nordiska länderna satsar alltmer resurser på återbruk och delningsekonomi. Återbruksparker blir allt vanligare och Eskilstuna har etablerat ReTuna, världens första återbruksgalleria. Vi ser också att kommuner stödjer så kallade repair cafes där medborgare kan lära sig att reparera olika produkter.

Att öka medvetenheten bland medborgarna

I kommunens roll som möjliggörare ingår i allra högsta grad att informera, inspirera och vägleda i frågorna om återbruk och hållbar konsumtion. Ett slags nytänkande konsumentvägledning.

För långsiktig beteendeförändring är det gynnsamt att gå via skolan. Både i Sverige och Finland finns utarbetade strategier och riktlinjer för hur en kan införa hållbar utveckling i undervisningen. I kapitel 6 finns exempel på lyckad samverkan med skolan i Uleåborg.

Även folkbildning i dess olika former har en central roll i att främja kunskandet och sprida information om hållbar utveckling. Det här bedrivs bland annat inom bibliotek, folkhögskolor,

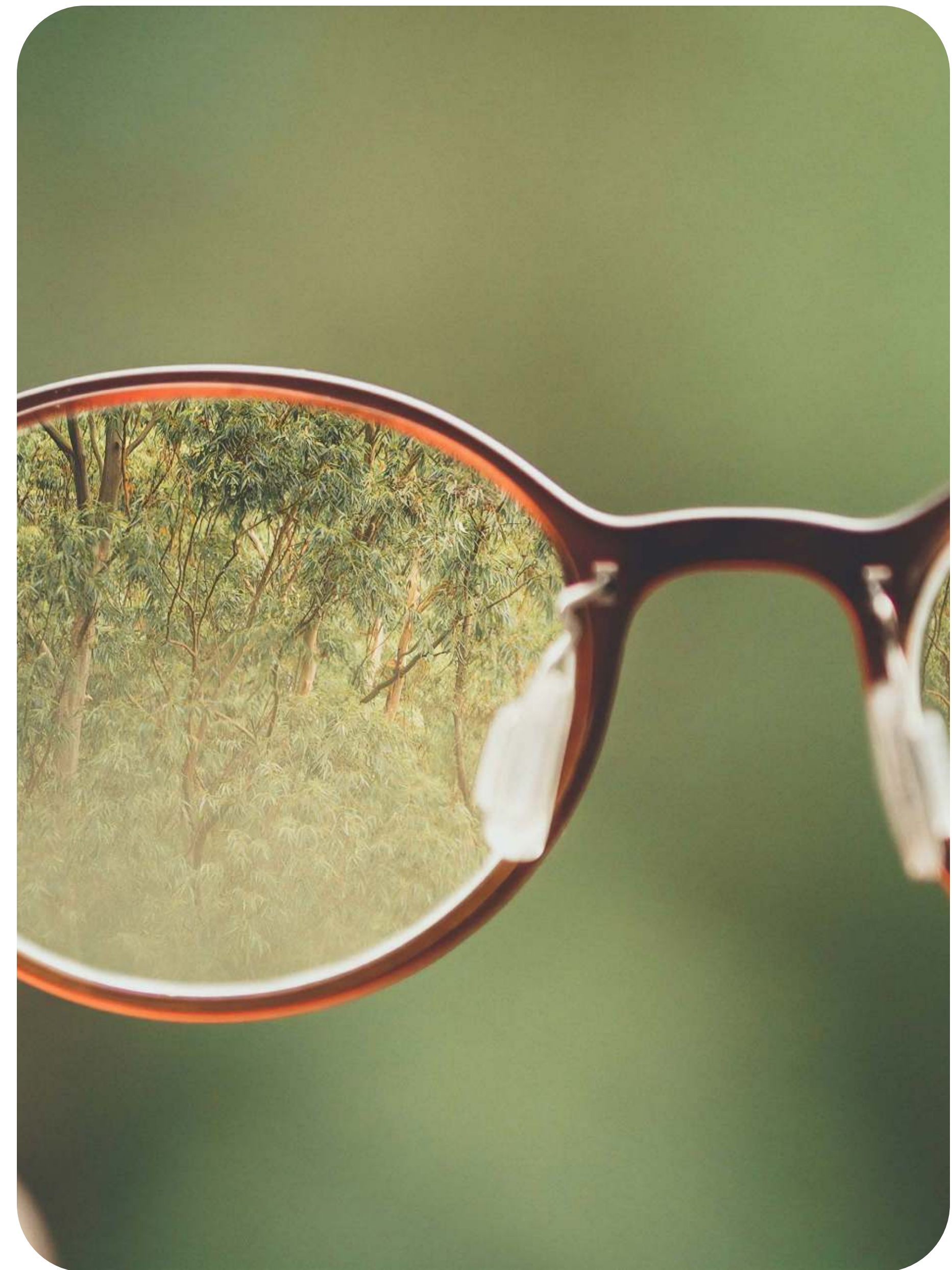
studieförbund, medborgarinstitut och föreläsningsföreningar.

Biblioteken fungerar redan nu som viktiga samlingsplatser inom folkbildningen och skulle kunna utvecklas vidare som utmärkta mötesplatser för olika typer av verkstäder inom lagning och reparation.

Andra vägar att gå är genom medskapande, påverkansmöjlighet och medborgarinitiativ. Här blir medborgarna delaktiga i hela förändringsprocessen, från ax till limpa.

Exempelvis via möjligheter som:

- Openhacks/Hackatons
- Innovationsplattformar
- Idéinspiration och självledningsstöd

4

Om guiden

Bakgrund

Strategisk planering

→ **Action**

Framgångsfaktorer och utmaningar

Goda exempel och referenser

Action -

praktisk planering och genomförande

När en planerar mötesplatser eller arrangemang är det viktigt att ha målgruppen i åtanke. Olika målgrupper kräver olika typer av innehåll, upplägg, tidpunkter och sätt att kommunicera. Lägg där till att alla kommuner har olika förutsättningar, behov och resurser.

Att ringa in både målgrupp och behov är ett bra första steg och gör det enklare att hitta rätt upplägg och tema för mötesplatser eller arrangemang.

Tips på upplägg och teman

Fysiskt eller digitalt. Permanent, säsongsbaserat eller specialarrangemang. I stad, på landsbygd eller som mobila popups. Det finns många vägar att gå när det kommer till att kunskapshöja och tillgängliggöra möjligheten för invånarna att laga och reparera vardagsföremål.

Här listas tips på upplägg och teman.

FÖRELÄSNINGAR:

Dessa kan ske både fysiskt och digitalt. Och kanske i samarbete med bibliotek, muséer eller folkbildningsorganisationer. Med ämnen som hållbart mode, cirkulär ekonomi, återbrukstips inför sommar eller jul.

WORKSHOPS/VERKSTÄDER:

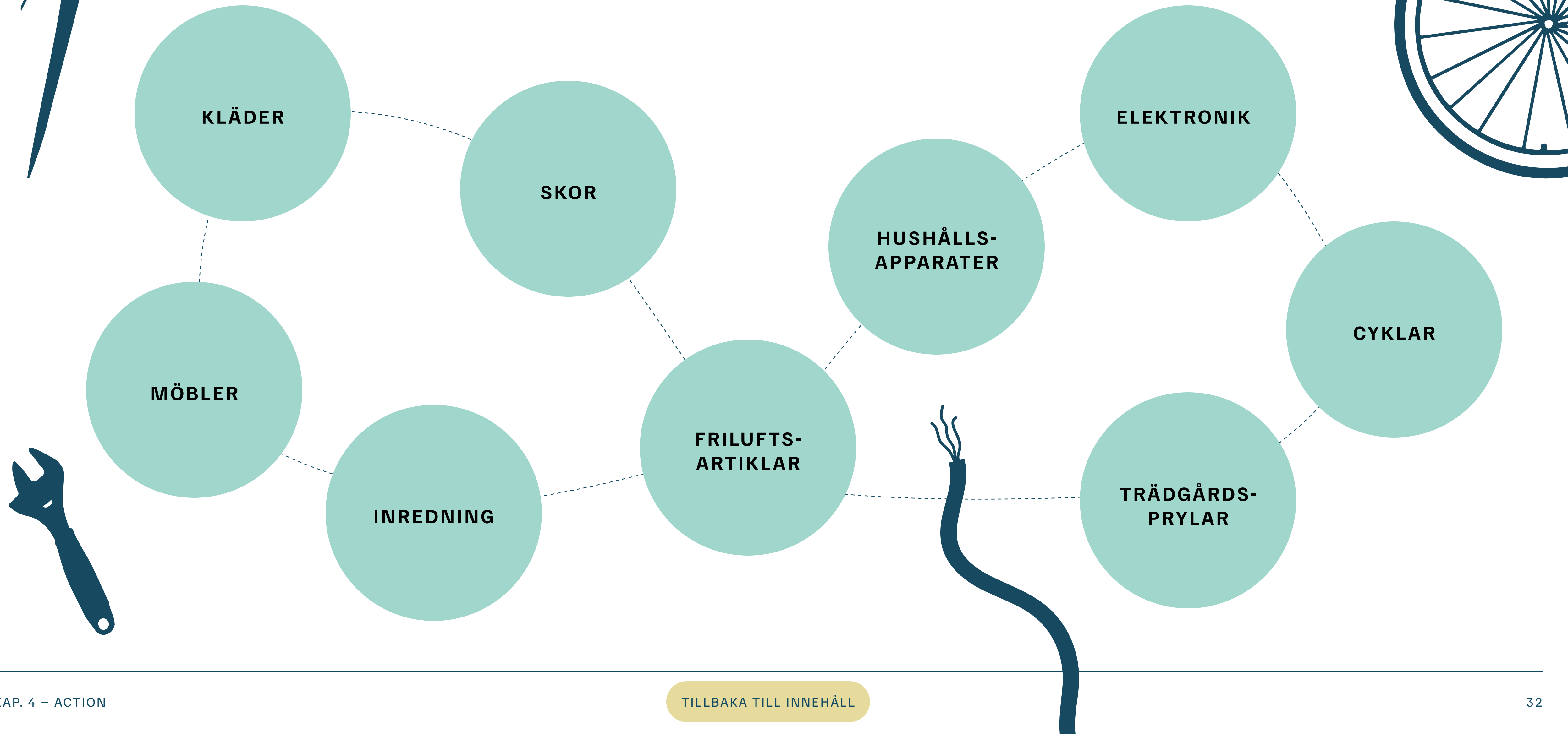
[Fixoteket, Göteborg](#) →

Enligt Fixoteket i Göteborg bör en workshop vara minst två timmar, vid minst ett tillfälle i månaden och med samma tema två gånger i följd för att längre projekt ska kunna avslutas av användarna. Evenemangen bör också vara kostnadsfria och att användarna själva får ta med sig material och reservdelar.

Teman kan vara reparation, re-design eller underhåll av exempelvis cyklar, elektronik, kläder eller möbler. Varför inte cykelverkstad inför sommarsäsongen, syverkstad inför Halloween eller remake av höstgarderober?

En verkstad öppnar upp möjligheter för både bytesevent (kläder, leksaker, böcker) och lånepool. I en lånepool kan allmänheten låna hem verktyg och andra prylar under en tidsbegränsad period. Som slagborr, symaskin eller slipmaskin.

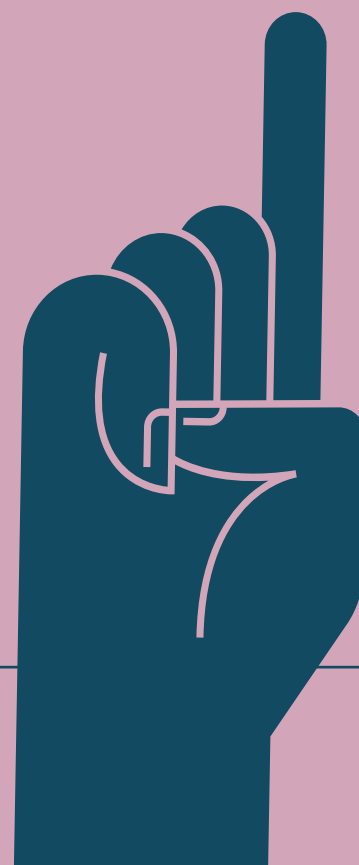
Tips på reparationsområden

Även den uppdaterade avfallslagstiftningen förstärker kommunens roll för att stötta hushållen i frågor om avfallsförebyggande åtgärder som återbruk och minskad konsumtion.

– Ur EU:s avfallslagstiftning

Platsen

Var ni väljer att upprätta själva mötesplatsen för reparationer och hållbar kommunikation beror såklart på var ni geografiskt befinner er och vilken typ av verksamhet ni tänker er. I stad kontra landsbygd finns olika förutsättningar.

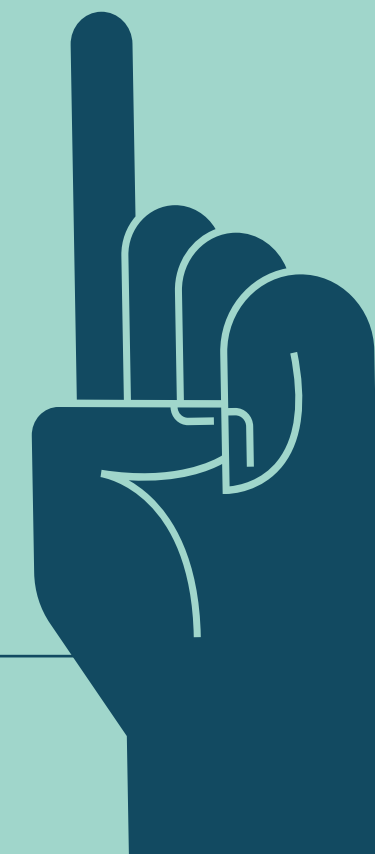
En gemensam nämnare som lyfts bland de som har erfarenhet av den här typen av arrangemang är tillgängligheten. En mötesplats har mycket att vinna på att ligga centralt och vara lätt att ta sig till. Ytterligare en fördel är om det är en plats där många passerar och där det är lätt att bara slinka in. En social plats som är trevlig att besöka, helt enkelt.

Mötesplatser för reparationer och hållbar konsumtion kan med fördel skapas och utvecklas i symbios med närliggande aktiviteter inom cirkulär ekonomi, delningstjänster och återbruk. Det kan handla om skolor, bibliotek, secondhandmarknader, returpunkter eller restaurangverksamhet i samverkan på mötesplatsen.

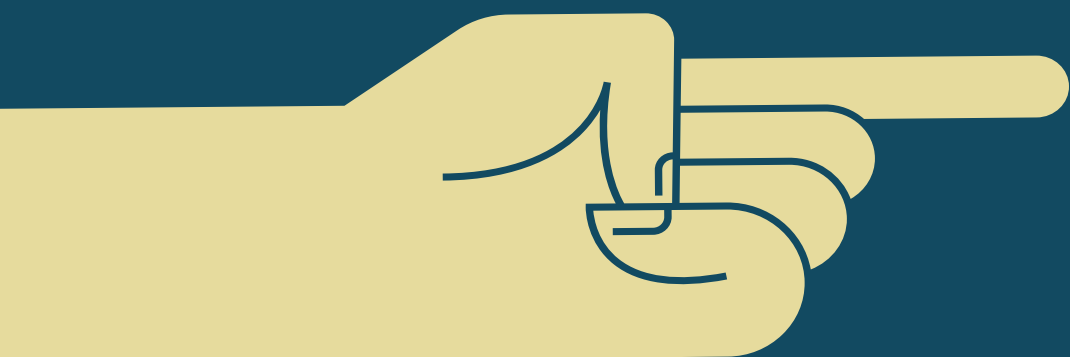

Tipset!

Varför inte ha mobila eller popup-lokaler anpassade till tema och målgrupp? Att haka på befintliga arrangemang och utveckla dessa istället för att starta upp nya är också ett alternativ.

Se upp!

Om lokalerna ligger nära bostäder - se till att anpassa tider och undvik högljudda aktiviteter eller verktyg under kvällstid. Stäm även av att det finns ventilation som fungerar för eventuella verktyg.

Personal och expertkompetens

Att utse och anställa någon som tar ansvar för samordningen och mötesplatsen eller verkstaden är en bra investering. Denna kan också sköta kontakten med expertkompetensen. För att skapa fungerande mötesplatser och arrangemang kommer lämplig hantverkskompetens att behöva tas in som stöd för reparationsfrågan.

Kanske finns kompetensen inom den egna verksamheten, men oftast behöver den inhämtas externt. Särskilt om mötesplatsen erbjuder växlande teman från gång till gång.

INGÅNGAR I SÖKANDET EFTER EXPERTKOMPETENS:

- Egna nätverk
- Privatpersoner med specialintressen, kunskap och nätverk inom sina områden.
- Hantverkarnas riksorganisation
- Svenska byggnadsvårdsföreningen
- Studieförbund i Sverige
- Fritt bildningsarbete i Finland
- Miljömärkta verksamheter i Sverige
- Marttaliitto
- Marthaförbundet
- Makerspace
- Föreningen för Finlands hantverksentreprenörer (endast på finska)
- Finlands största servicenätverk för hantverk
- Finlands byar riksförbund
- Helsingfors cykelverkstad rf
- Snickarmästarna Finland
- 4H Finland
- FabLab BusinessOulu
- Medborgarinstitut i Finland

Om guiden

Bakgrund

Strategisk planering

Action

→ **Framgångsfaktorer och utmaningar**

Goda exempel och referenser

Framgångsfaktorer och utmaningar

I skapandet av både mötesplatser och kunskapshöjande aktiviteter för hållbar konsumtion, återbruk och reparationer finns en rad framgångsfaktorer och utmaningar som kan vara bra att ha koll på.

Här listar vi några av dem, tillsammans med förslag på hur du antingen implementerar eller undviker dem i din verksamhet.

Framgångsfaktor 1

Helhetssyn och samverkan

Hållbar konsumtion, reparationer och återbruk är ett speciellt område inom hållbarhet som både är komplext och har stor resultatpotential. Genomförs arbetet med en helhetssyn vad gäller organisation, resurser och infrastruktur ökar det chanserna att lyckas.

En del i helhetssynen är att samverka över de traditionella gränserna både internt och externt. Att till exempel fördela uppdraget över flera förvaltningar som gemensamt finansierar och leder arbetet gör det mindre sårbart.

Genom att dessutom samverka med exempelvis hantverksexperter - och genom att bjuda in medborgarna till dialog - ökar möjligheten till bestående beteende- och samhällsförändring.

Ett fint exempel är [Keke-Keskus](#), center för hållbar utveckling i Uleåborg, där bland annat långtidsarbetslösa arbetat med att bygga odlingslådor för hela staden att använda.

Framgångsfaktor 2

Långsiktighet

Ytterligare en framgångsfaktor är att skapa långsiktighet i det arbete en gör. Här kan det vara gynnsamt att skapa resurser för en projekt- eller processledare inom kommunen.

En processledare fungerar som katalysator och spindel i nätet vars viktigaste uppgifter bland annat är att skapa intern kommunikation, samsyn och samverkan.

En processledare kan även vara drivande i samverkansdialogen med medborgare och hantverksexperter. Hur en lyckas finns det metoder för, som exempelvis [SKR:s Innovationsguide](#).

I Ijo kommun i Finland har de nått framgång genom att starta ett utvecklingsbolag för hållbar ekonomi ([Micropolis Oy](#)) och samtidigt skrivit in hållbarhetsåtgärder i kommunens beslutsprocess.

Förutom att finansiera en eventuell processledare har kommunen en viktig roll när det kommer till att bekosta sådant som lokaler och övrig infrastruktur.

Framgångsfaktor 3

Börja redan i tidig ålder

Att redan i förskola prata om hållbar konsumtion, återbruk och reparationer har visat sig vara lyckat. Här är samarbetet med skolan av största vikt. Samt att arbetet anpassas till läroplanen och de olika åldrarna, som [Steam in Oulu](#).

I många kommuner pågår redan det här arbetet, bland annat genom den internationella certifieringen Grön flagg. I Sverige finns idag mer än 2 500 skolor och förskolor som är anslutna till [Grön Flagg](#).

I Finland har en del kommuner i Agenda 2030:s anda utarbetat färdplaner för hur klimatförändringar, biologisk mångfald och hållbar konsumtion ska läggas till i läroplanerna. Det är också en väg att gå.

Framgångsfaktor 4

Tillgång till hantverkskompetens

Tillgången till hantverkskompetens är inte särskilt stor i dagens samhälle och det finns egentligen ingen enkel väg att gå för att nå dessa personer. Med ett ökande reparationsbehov kan det här innebära en utmaning.

En möjlighet att öka tillgängligheten är att skapa en långsiktig dialog kring kompetensbehoven med exempelvis arrangörer av hantverksinriktade yrkesutbildningar. Tillgång och tillgänglighet till hantverkskompetens kan också ses som strategiska frågor som kan kräva samordning på högre nivå, via regionalt eller nationellt samarbete.

Utmaning 1

Lågt intresse från medborgarna

Behovet och intresset för att reparera kan variera stort inom en och samma kommun, likaså vad det är som ska repareras. Här kan det vara bra att ha med sig att det inte går att frälsa alla på en gång. Och att alla heller inte kommer att frälsas. Sikta högt men ha försiktiga förväntningar till en början.

Viktiga frågor att ställa sig kan vara: Är verkstadsaktiviteten som sådan tillräckligt attraktiv? Är mötesplatsen trevlig att besöka? Finns det annan aktör att slå sig ihop med?

Att helt enkelt fråga målgruppen vad de vill ha, genom intervjuer eller liknande, kan vara en bra väg att gå.

Utmaning 2

Ökat behov av ändamålsenliga lokaler

Ytterligare en utmaning är lokalfrågan. Visst kan det finnas lokaler som är lämpliga för reparationsaktiviteter men tillgången till dem kan vara knivigare. Ett exempel är skolans lokaler som sällan används till annat än just skolaktiviteter.

Att kunna använda olika lokaler i kommunen på ett kostnadseffektivt sätt vore såklart optimalt, som just skolor, bibliotek, byaföreningar, kvartersstugor eller museer. Men ibland krävs också samarbete med andra aktörer.

I Luleå finns exempelvis Lumires projekt Returpunkt centrum och second hand-butiken Samlat där kommunen har samarbetat med fastighetsbolag i lokalfrågan.

Utmaning 3

Rollfördelning

Helhetssyn och samverkan i all ära men i så gott som alla projekt krävs det tydliga roller för att ett arbete ska rulla på så smidigt som möjligt.

Ett vanligt scenario är att var och en av de parter som samverkar bevakar sin egen budget eller att en part får alldeles för mycket arbete på sina axlar.

En väg att gå är att tydligt fördela ansvaret men samtidigt utse någon som har genomförandeansvar och leder arbetet framåt.

I Umeå kommun utsågs på rekommendation av OECD en projektledare för cirkulär ekonomi redan 2020.

Agera så att kunnandet stannar i din kommun. En konsult tar med sig sitt kunnande efter att projektet är klart. Ett utvecklingsbolag är en bra lösning för detta, så länge det arbetar strategiskt i samma riktning som kommunen.

– Teijo Liedes, första vice ordförande i kommunstyrelsen i Ijo

Om guiden

Bakgrund

Strategisk planering

Action

Framgångsfaktorer och utmaningar

→ **Goda exempel och referenser**

Så har andra gjort

Trots behovet av att minska både klimatpåverkan och resursslöseriet finns idag få mötesplatser för återbruk och reparationer. Bland de som kommit igång med verksamheter, eller närliggande verksamheter, finns både spännande och nyttiga erfarenheter att hämta.

Goda exempel för återbruk och reparationer

[Fixoteket, Göteborg →](#)

[Cykelköket, Malmö →](#)

[Cykelköket, Göteborg →](#)

[Millor que nou, Barcelona →](#)

[Repair café, Holland →](#)

[Repair café, Lund →](#)

[The Restart Project →](#)

[REDO, Boden →](#)

[Folkeverkstedet, Oslo →](#)

[Återbruket, Stockholm →](#)

[Kiertokaari, Uleåborg →](#)

[Keke-keskus, Uleåborg →](#)

[Honkapirtti, Uleåborg →](#)

[ReTuna återbruksgalleria, Eskilstuna →](#)

[F/ACT Movement →](#)

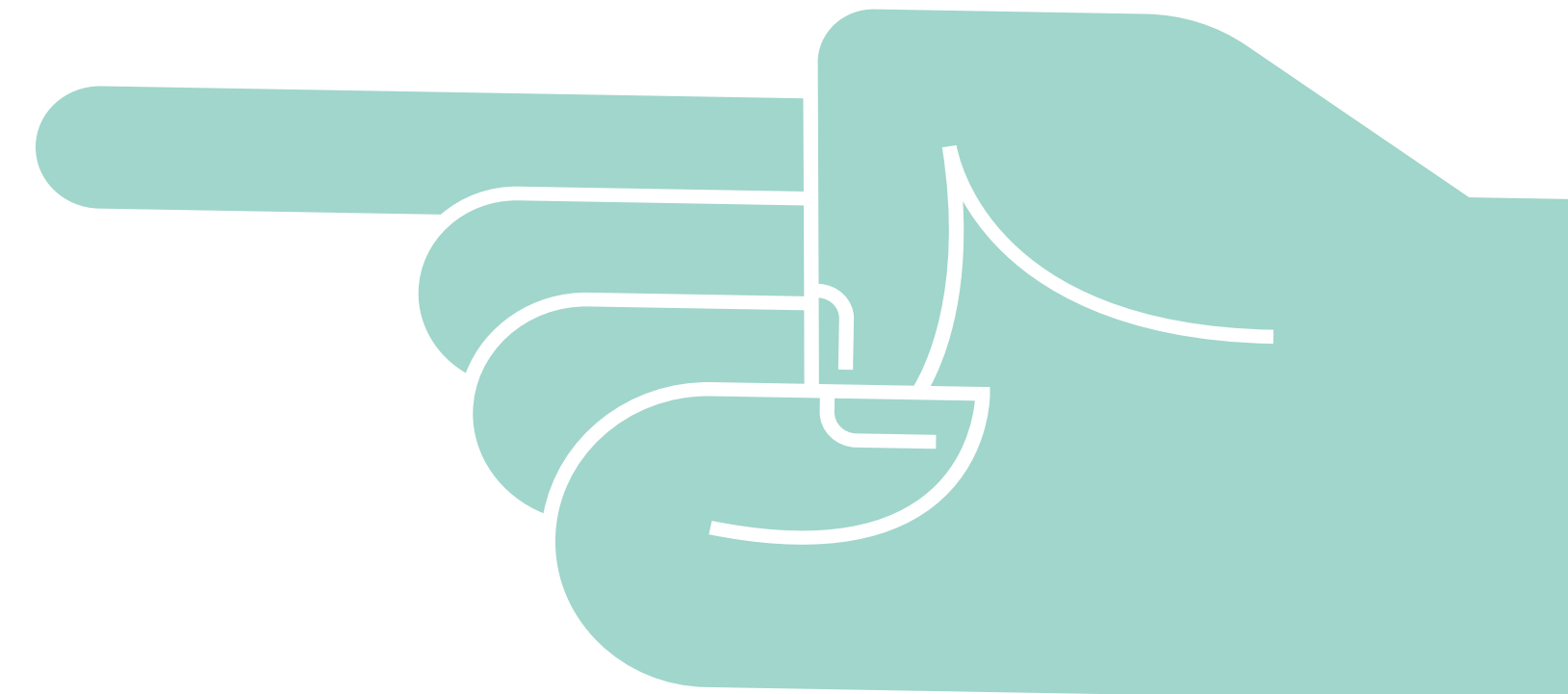
[Kasam, Umeå →](#)

[Dala återbyggdepå, Borlänge →](#)

[STPLN, Malmö →](#)

[Right to repair, EU →](#)

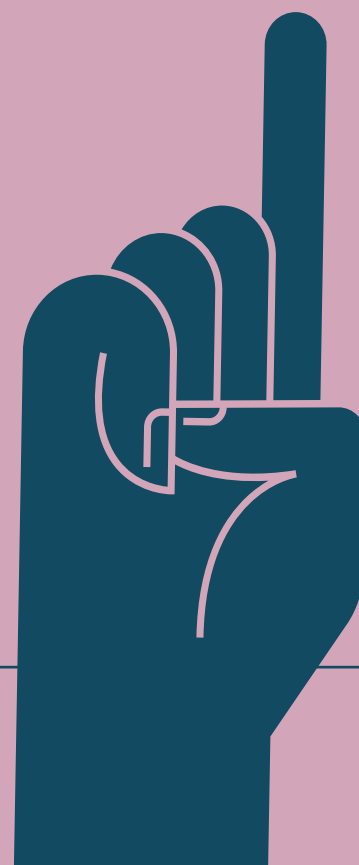
[Käsityökekkerit \(Hantverkspartyt\) →](#)

*De mest ekologiska trådarna och tygerna
hittar du i dina egna skåp.*

– Designer Veera Jussila, moderator Käsityökekkerit

– Hallå där Jessika Luth Richter, Repair café Lund.

→ **Vad är Repair café?**

– En reparationsverksamhet för samhället. Vi är inte en professionell tjänst och strävar inte efter att vara det. Vi är frivilliga som försöker hjälpa människor att reparera sina saker. För tillfället tar folk mest med sig elektronik till oss, men vi försöker reparera vad som helst. Vi skulle vilja göra mer klädreparationer i framtiden.

→ **Hur har ni organiserat er?**

– Vi har en styrelse av volontärer och sedan har vi volontärer som kommer varannan söndag till våra evenemang. I framtiden hoppas vi kunna organisera fler utbildningsevenemang och evenemang på vardagar också. Vi samarbetar med STPLN och

bibliotek som Garaget i Malmö som hjälper oss mycket med att erbjuda utrymme och stöd.

→ **Vad var svårast i uppstarten av verksamheten?**

– Den mest utmanande delen är att bygga upp en grupp frivilliga. Det hjälper att hålla det roligt! Sedan finns det digitala startkit från grupper som RepairCafe.org och Restart Project som ger många bra tips och information för att starta upp.

→ **Vilka råd skulle du ge till andra som planerar att starta liknande verksamhet?**

– Det digitala startkitet som jag nämnde är en bra utgångspunkt. Att hitta de personer i samhället som har kompetens och bygga upp en grupp är ett

bra sätt att börja. Vissa kommuner som Göteborg har utrymmen med betald personal och det är ett alternativ, men ju mer du kan bygga upp en grupp av frivilliga i ditt samhälle, desto fler färdigheter har du att dela med dig av. Det är också viktigt att den här typen av reparationer skiljs från professionella reparationer. Vi reparerar tillsammans med människor, inte för dem.

– Hallå där Eemeli Alanne, utvecklingslärare på kultur- och bildningsenheten i Uleåborg, som drivit ett lärandeprojekt på ett antal grundskolor i Uleåborg.

Läs mer →

→ *Hur föddes den här idén?*

– Vi ville skapa ett meningsfullt sätt för grundskoleelever att lära sig om hållbar utveckling, hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi. Tillsammans med Projekt Folkverkstan utvecklade vi ett lärandeprojekt för olika åldersgrupper där vi utmanade eleverna att diskutera och hitta lösningar för en mer hållbar framtid. Upplägget bestod av tre lektionstimmars på Teams på grund av pandemin. Teori under lektion ett och två, och så presentation av ett grupparbete under sista lektionen.

→ *Vad var mest utmanande när ni skulle komma igång?*

– Att koppla projektet till läroplanen och skolans strukturer. Det är viktigt att projektet redan från start stödjer läroplanens mål. På så sätt är det lättare att inkludera arbetet i lärarnas dagliga verksamhet.

→ *Vilket är ert bästa tips för de som planerar att starta liknande verksamhet?*

– Föreläs inte bara om ämnena, aktivera och utmana eleverna. Att lära sig genom att praktiskt göra är en bra väg att gå. Unga människor har ofta andra lösningar än vuxna - så lyssna! Deras idéer kan överraska dig.

Exempel på aktiviteter inom Projekt Folkverkstan

Det hållbara hemmet

Den 22 mars 2022 arrangerade Projekt Folkverkstan tillsammans med biblioteken i Luleå och Studieförbundet Norrbotten en digital föreläsning med temat Det hållbara hemmet. Föreläsningen hölls av journalisten Maria Soxbo som pratade om trender, renoveringar och om hur framtidens hem kan se ut.

Gemensam cykelreparation och service.

Den 15 maj 2022 bjöd Projekt Folkverkstan tillsammans med Försvarmuseum Boden, Studieförbundet Norrbotten och Naturskyddsföreningen Norrbotten in till kafferep med cykeltema. Här fick deltagarna stöd att reparera och serva sina cyklar.

Fixarverkstad på Haukipudas gymnasium i Oulu

Den 4 juni 2021 arrangerade Projekt Folkverkstan tillsammans med Oulu-opisto två verkstäder för gymnasieeleverna på Haukipudas gymnasium i Oulu. Här kunde eleverna antingen förlänga livet på favoritplagget eller fixa cykeln inför sommarsäsongen.

Skidverkstad under Martinniemis bygemenskap

Den 27 februari 2022 arrangerade Martinniemis bygemenskap en aktivitetsdag där Projekt Folkverkstan fanns på plats som en punkt på agendan. I skidverkstaden fick byborna möjlighet att underhålla sina skidor med hjälp av en instruktör.

Service av trädgårdsredskap

Den 24 maj 2021 arrangerade Projekt Folkverkstan, Oulu-opisto och skolan i Kello en verkstad där besökarna fick hjälp att serva sina trädgårdsredskap inför sommaren. Verkstaden hölls på skolan under ledning av Jyrki Huovinen från Oulu-opisto och här lagades både motorsåg och röjsåg.

Textil- och cykelverkstad på Klimatarenan i Ijo

Den 20-21 augusti 2021 deltog Projekt Folkverkstan på Klimatarenan i Ijo. I två textilverkstäder och en cykelverkstad fick besökarna både rådgivning och möjlighet att laga och underhålla själva.

Exempel på metoder och övrigt stöd

BeChange

Utbildningskoncept för gröna och långsiktiga livsstilsförändringar.

BeChange →

Innovationsguiden

Metodstöd för att utveckla innovativa lösningar i offentlig sektor.

Innovationsguiden →

GreenHackGBG

Göteborgs stads kanal för hållbara livsstilar där medskapandet och görandet står i fokus.

GreenHackGBG →

SÖK Samverkan

Projekt som arbetade med att hitta bra former för samverkan mellan offentlig sektor och civilsamhället i Norrbotten.

SÖK Samverkan →

Hållbar stad

Program för hållbara städer i Finland.

Virtuaalikortteli, Finland →

Medborgarbud

Koncept där ekonomi och demokrati förenas i Finland.

Medborgarbud, Finland →

Urval av artiklar och övriga referenser

→ Mistra Sustainable Consumption

– Sveriges största forskningsprogram om hållbar konsumtion

→ Repair in Circular Economies

– Forskningsprojekt LiU Linköpings universitet

→ CREACE – Creating a Repair Society

– Forskningsprojekt, Lunds universitet

→ Mötesplats Social Innovation

– Luleå tekniska universitet

→ Avveckla köp- och slängsamhället

– Forskningsrapport Chalmers tekniska högskola, 2022

→ Arbetsmiljöforskare undersöker risker vid reparation och återbruk av elektronik

– Pressmeddelande IVL Svenska Miljöinstitutet, 2022

→ Forskare: Prylarna vi köper går sönder alldeles för fort

– Aftonbladet, 16 februari 2022

→ Skavank – en skavande skönhet

– Artikel, Förbundet Agenda, 2030 11 juni 2021

→ Boro - japanska trastextilier

– UR Play, 2021

→ Mending: An Ancient Craft for Modern Times

– The Craftsmanship Initiative, 1 maj 2020

→ Följ med oss till ett reparationscafé i Berlin

– P1 Morgon, Sveriges Radio, 13 september 2019

→ Uusiouutiset

– Specialtidning om cirkulär ekonomi i Finland

→ Kestavyysloikka, Sustainability leap

– Databas för innovativa hållbarhetslösningar

→ Ijo, Europas grönaste stad

– BBC News, 2019

→ Dela är det nya äga

– Film Lotta Ekelind och Karin Bradley, KTH, 2015

ANNAS EGEN SYVERKSTAD

HARRI FILPPA 2022

